Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Hizmet Modeli

Kayıhan Pala

Çalışan sağlığı ve güvenliği ile ilgili temel göstergeler

- İş kazası
- Meslek hastalıkları
  - *İşle ilişkili hastalıklar*
  - *İşe bağlı sağlık sorunları*
- İş memnuniyeti
- Yaşam kalitesi
- …
- *Sağkalım göstergeleri*
- *Standart ölüm oranı*
- *Kayıt-dışı çalışanlar*
- *Çocuk işçiler*
- *Sığınmacılar*

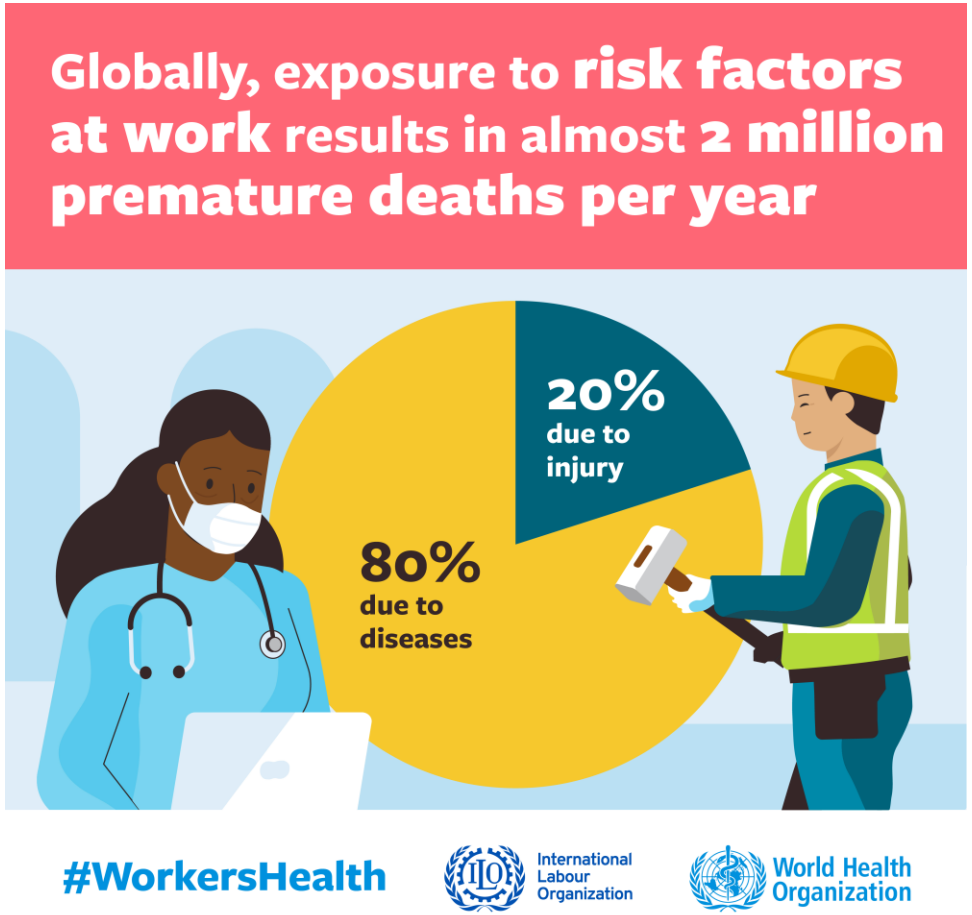

Ülkemizdeki hizmet modeli gereksinimlere yanıt veremiyor!

- İş cinayetleri…
  - İş kazaları görülme sıklığı yüksek.
    - Ölümle sonuçlanan «iş kazası» hızı çok yüksek
- Meslek hastalıklarına tanı konulamıyor
  - «İşle ilgili hastalık» tanınmıyor
- Emekçilerin iş memnuniyeti düşük
- Emekçilerin yaşam kalitesi düşük

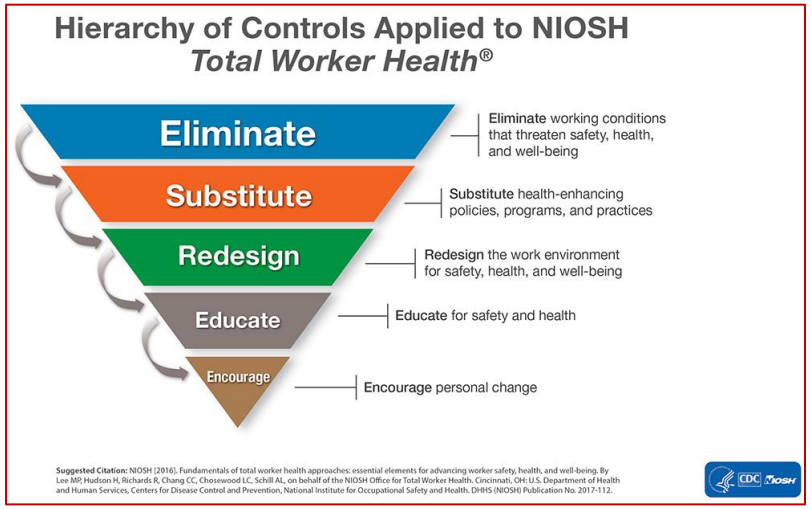

İŞ CİNAYETİ RAPORU 2025

2105

işçi, iş cinayetlerinde hayatını kaybetti

İşkollarına Göre Ölümler

İnşaat/Yol	493	%23
Tarım/Orman	414	%20
Taşımacılık	272	%13
Ticaret/Eğitim	144	%7
Belediye Genel İşler	125	%6

Ölüm Sebeplerine Göre

Trafik Servis Kazası	%22
Ezilme	%18
Yüksekten Düşme	%17

138 1967

94 Çocuk

91 Mülteci / Göçmen

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi isigmeclisi.org isigmeclisi@gmail.com @isigmeclisi

Ölümcül iş kazası hızı (Yüz binde): Türkiye açık ara önde!

International Labour Organization | ILOSTAT data explorer

https://rshiny.ilo.org/dataexplorer45/?lang=en&segment=indicator&id=SDG_F881_SEX_MIG_RT_A

Türkiye'de iş kazası geçirenlerde ölümler AB ortalamasından 7 kat fazla

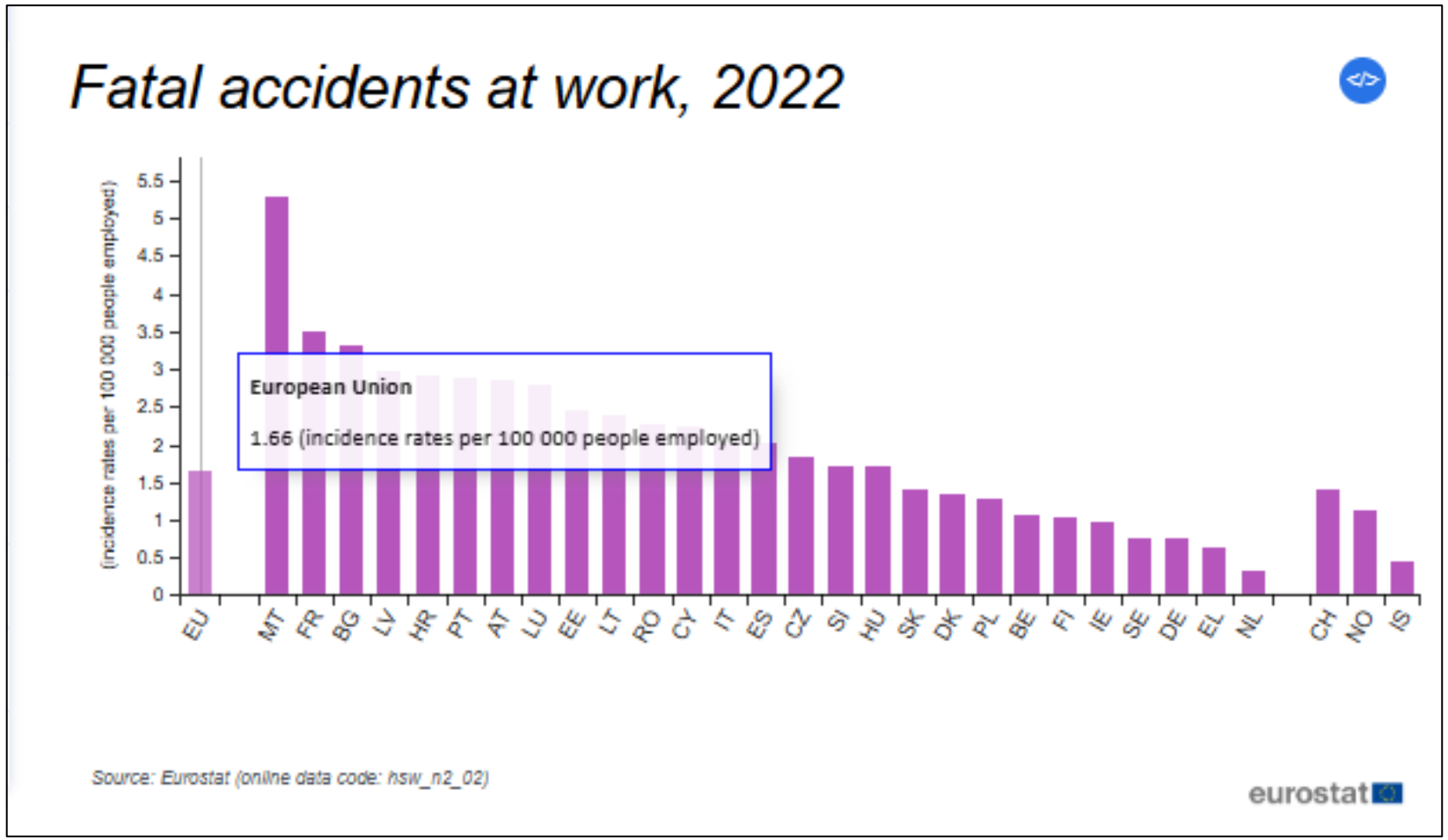

Ölümcül iş kazası hızı (Yüz binde)

AB ortalaması: 1,66

Türkiye: 11,5

Eurostat, Accidents at work statistics, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Accidents_at_work_statistics

Türkiye'de Yıllara Göre Meslek Hastalıkları Sayısı

6331
İSG Kanunu

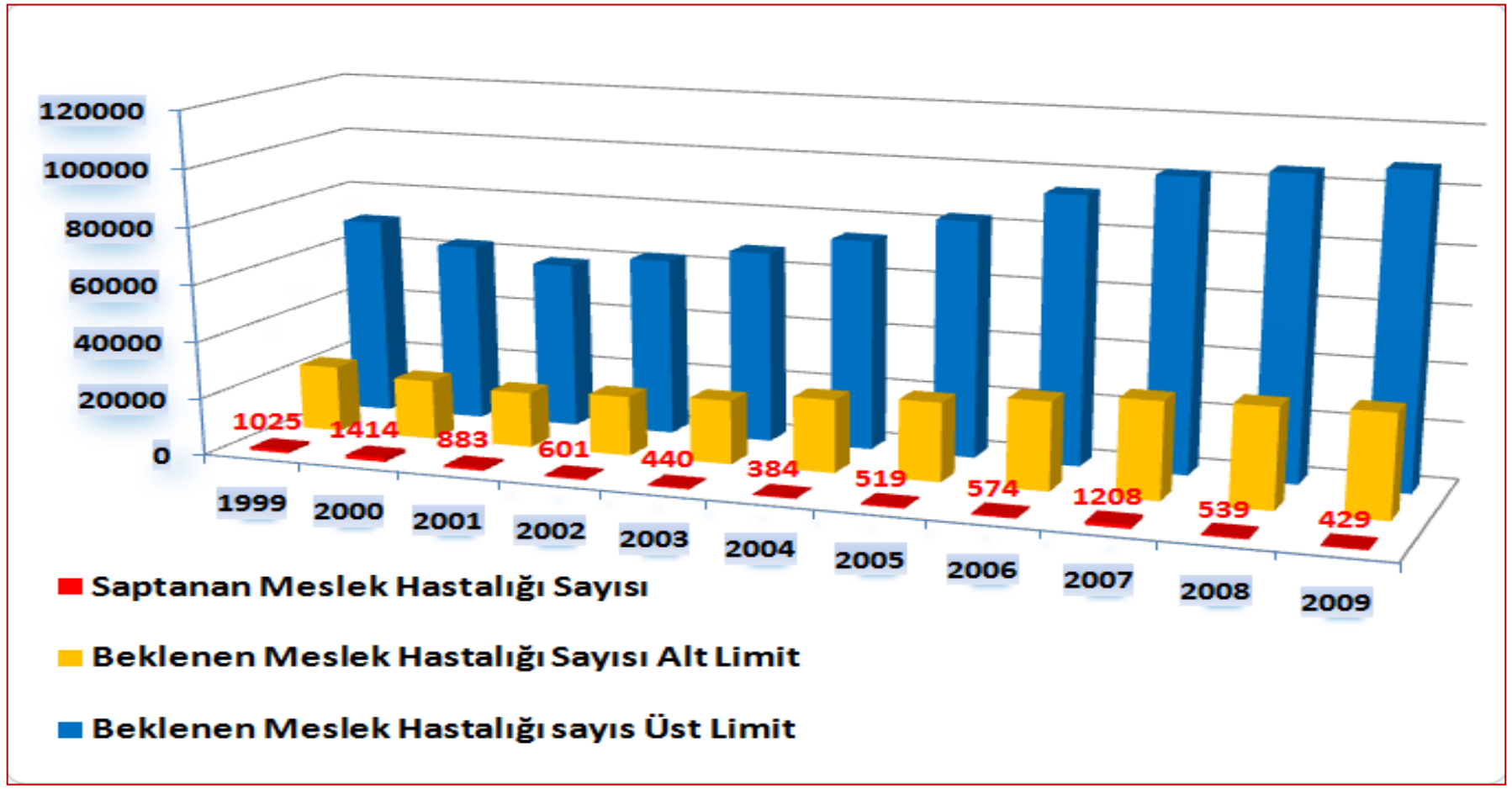

2012	395
2013	351
2014	494
2015	510
2016	597
2017	693
2018	1047
2019	1091
2020	908
2021	1207
2022	954
2023	945
2024	888

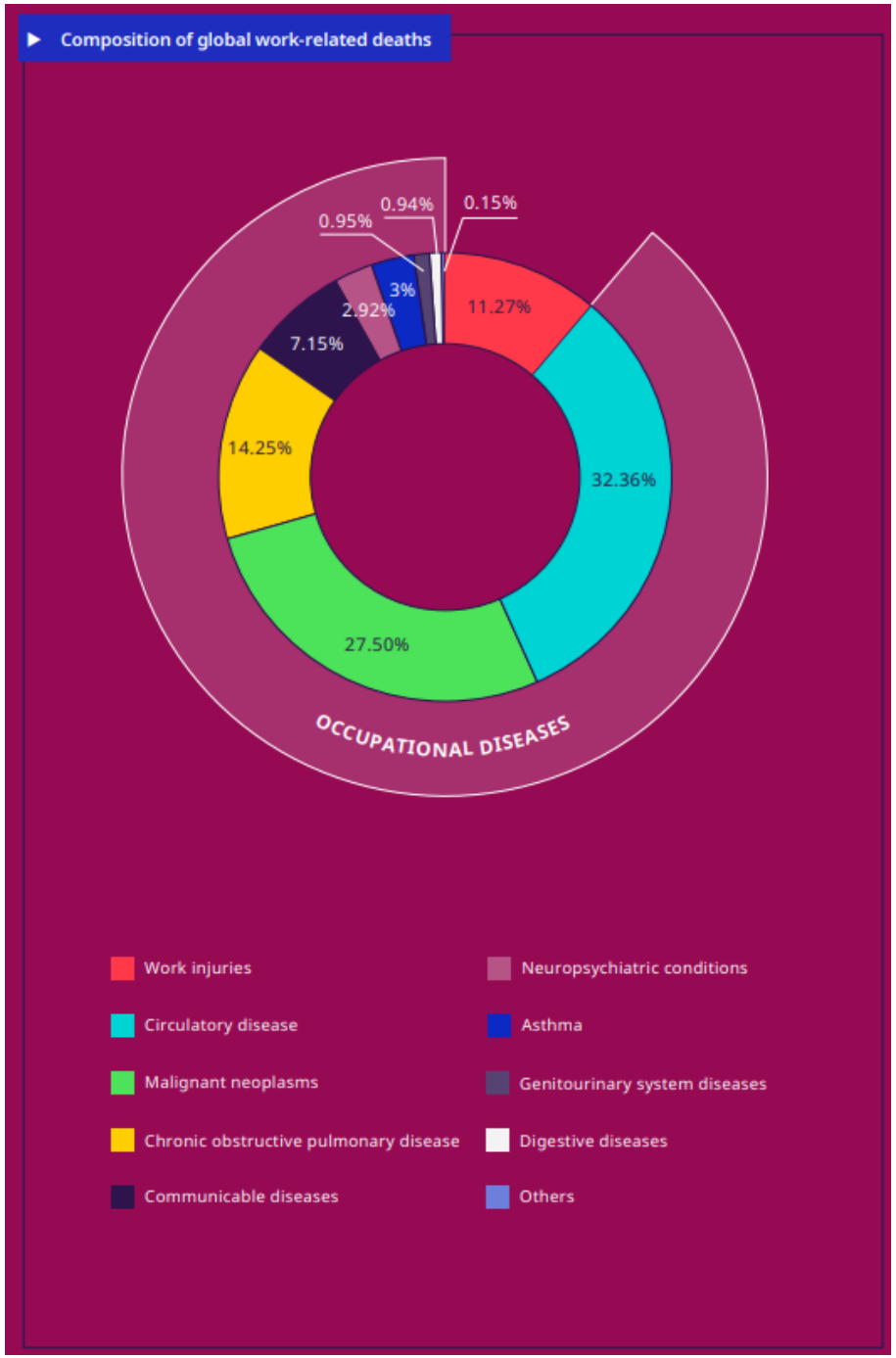

Dünyada işle ilişkili ölümlerin %11,3'ü iş kazaları nedeniyle meydana geliyor.

Türkiye'de %99,8

Tablo 3.1.2 - 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan Yıl İçinde İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Ölenlerin Ekonomik Faaliyet ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2024

Table 3.1.2 - Distribution of The Deceased Persons Due To Work Accident or Occupational Disease Within Year by Economic Activity and Gender (Under Article 4-1/a of Act 5510), 2024

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2.1)* Classification of Economic Activity (NACE Rev. 2.1)			İş kazası sonucu ölen sigortalı sayısı (1) Number of fatal accident at work (1)			Meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı sayısı Number of fatal occupational diseases		
			Erkek Male	Kadın Female	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Toplam Total
25-Fabrikasyon metal ürünleri	5-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede	3-Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi	5	0	5	1	0	1
49-Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı			**298**	**0**	**298**	**1**	**0**	**1**
86-İnsan sağlığı hizmetleri			**8**	**3**	**11**	**1**	**0**	**1**
Toplam Total			**1.843**	**54**	**1.897**	**3**	**0**	**3**

İyi olma endeksi

Figure 22: Scores on the Subjective well-being index, by country and sex

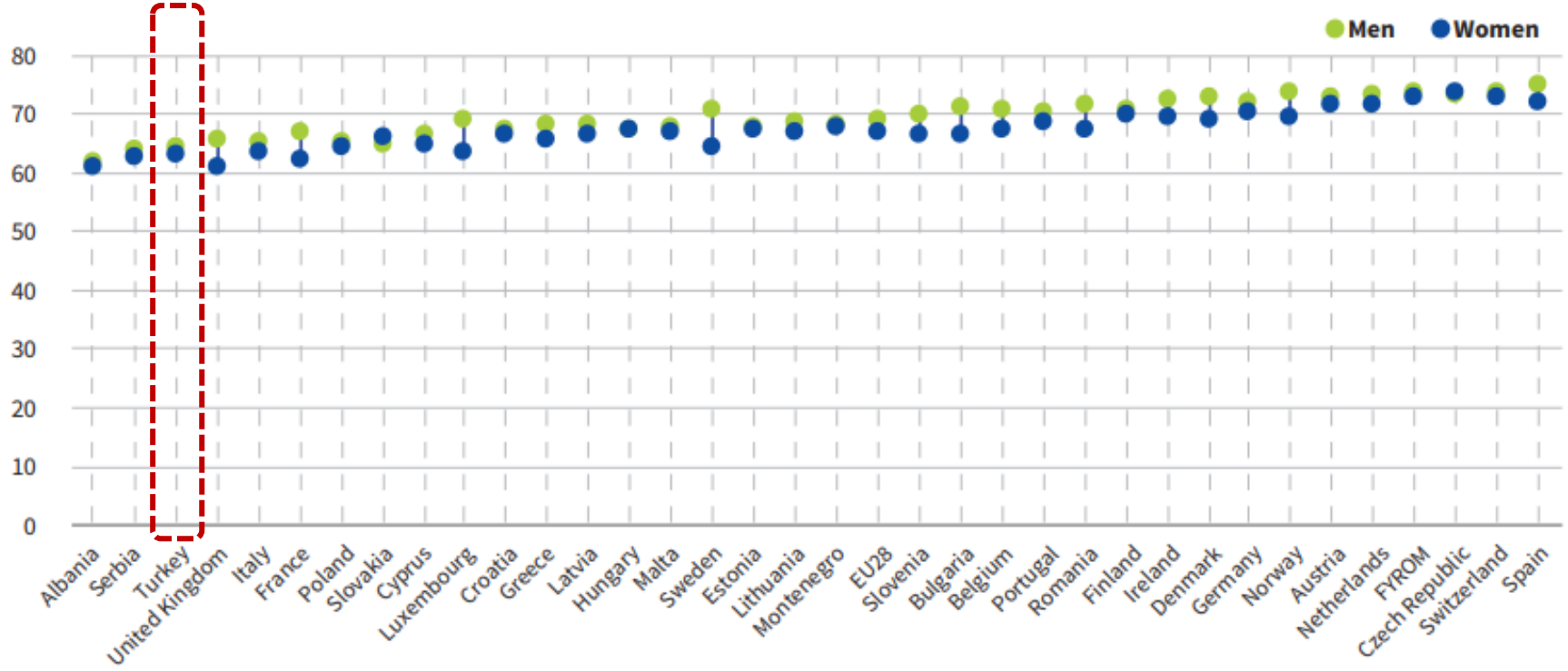

Figure 34: Physical environment index (0–100), by country, 2005–2015

Fiziksel çevre endeksi

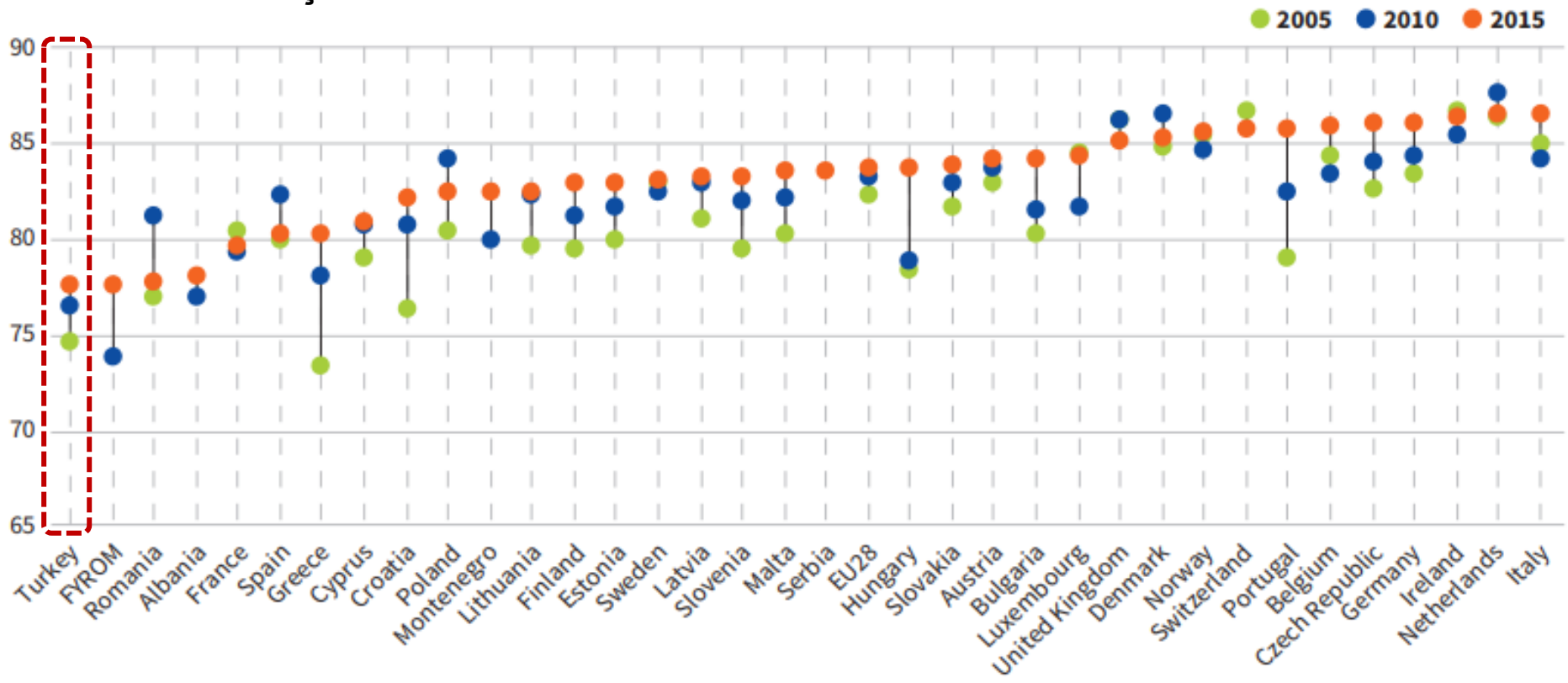

Sixth European Working Conditions Survey: Overview report

Ülkelere göre sağlık ve güvenlik komitesi ve çalışan temsilciliği organlarının varlığı

Figure 62: Existence of health and safety delegate committee and employee representation body, by country (%)

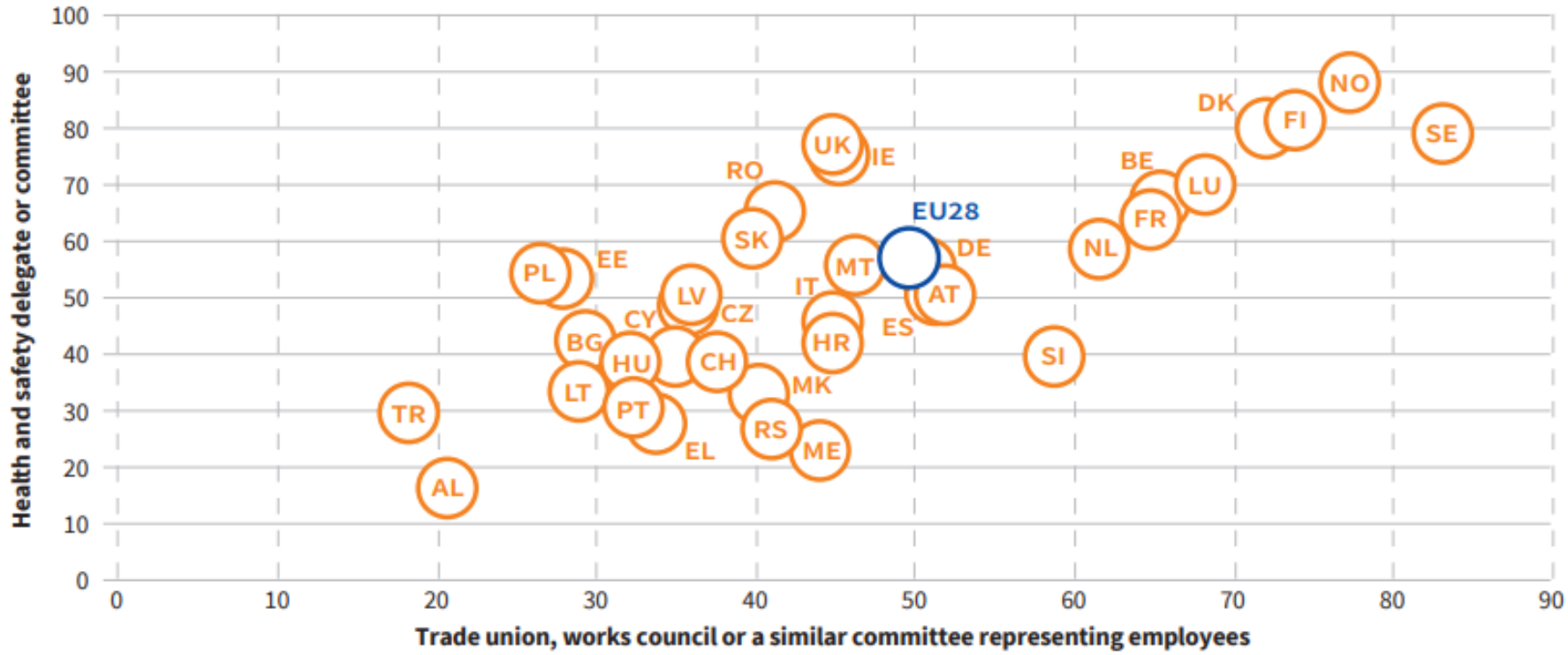

NEDEN?

- Yaklaşım yanlış
- Örgütlenme yetersiz
- Hizmet sunumu yetersiz
- Profesyonellerle ilişkili sorunlar var
  - Profesyonellerin özerkliği yok
  - «Ekip» yaklaşımı yok
  - Profesyonel sayısı yetersiz
  - Sertifikasyon, lisans ve lisans üstü eğitim yetersiz
  - Meslek içi sürekli eğitim yetersiz
- İzleme ve değerlendirme yetersiz
- Araştırma yetersiz
- Emekçilerin İSG eğitimleri ve okur yazarlığı yetersiz
- Mevzuat: Belirsizlikler ve yetersizlikler var
- Sağlık Bakanlığı sürecin dışında

Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğu

- Meslek hastalıkları tanısı konması
  - Meslek hastalıkları uzmanlığı
  - Meslek hastalıkları klinikleri
  - Meslek hastalıkları hastaneleri
- İş kazalarının kayıt altına alınması, tedavi edilmesi, rehabilitasyonu
  - Rehabilitasyon merkezleri
- Çalışma Bakanlığı ile eşgüdüm
- Bilimsel bilginin üretilmesi
  - Enstitü, kaynak

Main elements of the OSH management system*

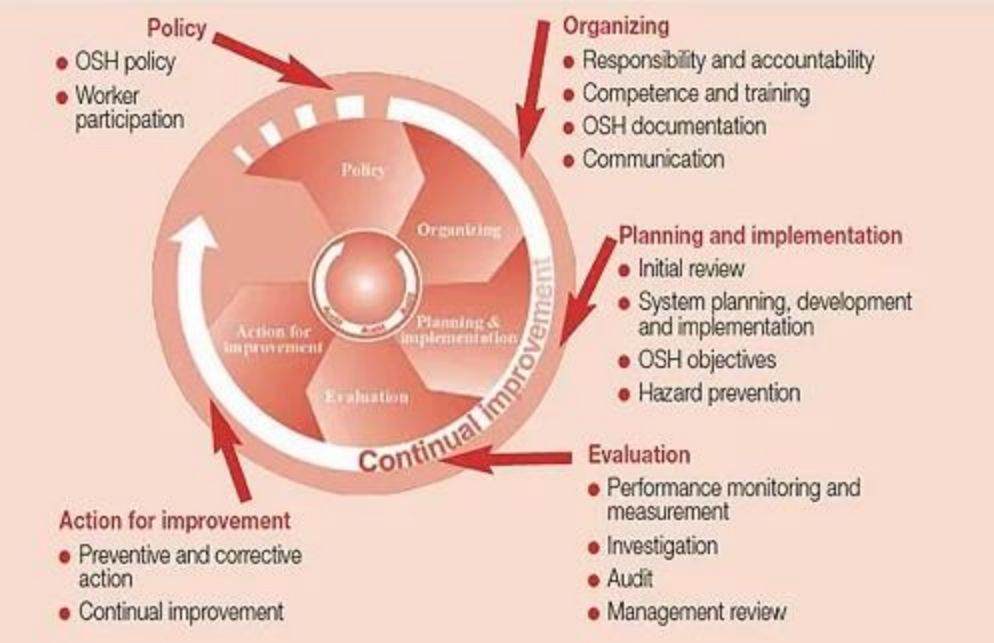

- İSG politikası
- Örgütlenme
- Planlama ve uygulama
- İzleme ve Değerlendirme
- Geliştirmek için harekete geçme

*https://www.ilo.org/topics-and-sectors/occupational-safety-and-health-guide-labour-inspectors-and-other/how-can-occupational-safety-and-health-be-managed

ILO SÖZLEŞMELERi VE TAVSİYE KARARLARI
(İşçi sağlığı ve güvenliği)

İş Sağlığı ve Güvenliği

- İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi 1981 No.155 (2004)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Tavsiye Kararı 1981 No.164

İş Sağlığı Hizmetleri

- İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi No.187 (2006)
- İş Sağlığı Hizmetleri Sözleşmesi 1985 No.161 (2004)
- İş Sağlığı Hizmetleri Tavsiye Kararı. 1985 No.171

Meslek Hastalıkları

- 42 Nolu Sözleşme - Meslek Hastalıklarının Tazmini Hakkında Sözleşme 1934 (MH Listesi) (1946)

İSG Hizmetleri

Amaç: Çalışanların fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlık durumlarını en üst düzeye getirmek ve bu düzeyde sürdürmek
(ILO, Occupational Health Services Conv. No. 161, 1985)

- Bütün işyerlerini kapsamalı- işkolu, küçük-büyük
- Bütün çalışanları kapsamalı
- Yerel ihtiyaçlara ve koşullara uygun olmalı
- Kolay ulaşılabilir olmalı
- Koruyucu yaklaşımlar öncelikli olmalı
- İşveren tarafından sağlanmalı
- Multidisipliner yaklaşımla yürütülmeli
- Yasal alt yapı oluşturulmalı

Çalışan sağlığı ve güvenliğiyle ilgili temel hükümler

- Çalışma ortamı, teknoloji, iş organizasyonu, çalışma koşulları ve sosyal ilişkileri kapsayan işletme düzeyinde tutarlı bir genel koruma ve önleme politikası geliştirilmelidir.
- Mesleki tehlikelerin önlenmesi, bilgilendirme ve eğitimin yanı sıra gerekli iş organizasyonunun sağlanması, kontrol önlemleri ve iş sağlığının sağlanması da dahil olmak üzere işle ilgili her yönüyle işçilerin sağlık ve güvenliğini sağlamak işverenin sorumluluğundadır.
- Çalışanların işyerinde maruz kaldıkları sağlık riskleri yeterli sağlık gözetimi ile izlenmelidir.
- Çalışanlar hem işletmenin geneli hem de her tür iş istasyonu ve iş uygulaması ile ilgili güvenlik ve sağlık riskleri ile önleyici ve koruyucu önlemler hakkında gerekli tüm bilgileri alma hakkına sahiptir.
- Yeni teknolojilerin planlanması ve tanıtılması, çalışanların güvenliği ve sağlığı için ekipman seçimi, çalışma koşulları ve çalışma ortamı ile ilgili olarak işveren çalışanlar ve/veya temsilcilerinin görüşlerini almalıdır.

Standards, Principles and Approaches in Occupational Health Services, Standards, Principles and Approaches in Occupational Health Services (iloencyclopaedia.org)

Çalışan sağlığı ve güvenliğiyle ilgili temel hükümler

- Genel önleme ilkeleri;
  - mesleki tehlikelerin ortadan kaldırılmasını,
  - kaçınılması mümkün olmayan tehlikelerin değerlendirilmesini,
  - risklerle kaynağında mücadele etmeyi,
  - özellikle işyerlerinin tasarımı, ekipman seçimi, çalışma ve üretim yöntemleri ile ilgili olarak işin kişiye göre uyarlanmasını,
  - teknik ilerlemeye uyum sağlanmasını,
  - tehlikeli maddelerin tehlikeli olmayan veya daha az tehlikeli olanlarla değiştirilmesini,
  - toplu koruyucu önlemlere bireysel koruyucu önlemlere göre öncelik verilmesini,
  - çalışanlara uygun talimatlar verilmesini

  içermelidir.

Standards, Principles and Approaches in Occupational Health Services, Standards, Principles and Approaches in Occupational Health Services (iloencyclopaedia.org)

ÇALIŞAN SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMA İLKELERİ

1. Uygun işe yerleştirme
2. İşyeri risklerinin değerlendirilmesi
3. İşyeri risklerinin kontrolü
4. Aralıklı kontrol muayenesi
5. İşyerinde sağlık ve güvenlik hizmeti
6. Sağlık ve güvenlik eğitimi

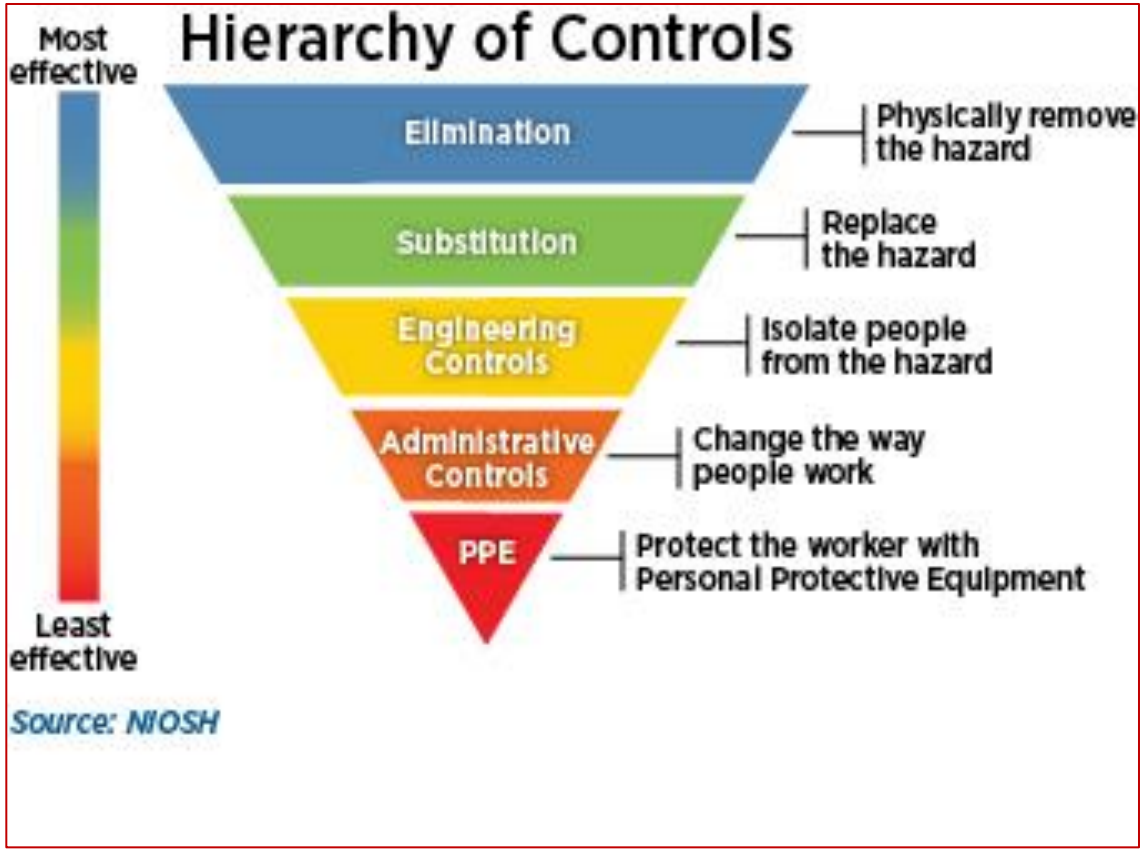

Örgütlenme

- Her sektör ve her çalışan
- Çalışan sayısı az ve tehlike düzeyi düşük işyerleri
  - Hizmet sunumu: Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Kurumu
- Çalışan sayısı belirlenen sayının üzerinde ve tehlike sınıfında olan işyerleri
  - Hizmet sunumu: İşyeri Sağlık Birimi
    - İşyeri Sağlık Birimi standartları (işçi sayısı grubu ile tehlike sınıfı grubuna göre)
  - İSG profesyonelleri istihdamı: Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Kurumu
- Geçici ve gezici işyerleri
  - Hizmet sunumu: Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Kurumu

Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Kurumu

- Özerk kamu kurumu *(Çalışma Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı eşgüdüm)*
  - İSG profesyonellerinin planlanması
  - İSG profesyonellerinin sertifikasyonu ve yetkilendirilmesi
  - İSG profesyonellerinin (İşyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, işyeri hemşiresi vb.) istihdamı
  - İSG hizmet sunumu (Küçük işyerleri)

- İşverenler İSG profesyonellerini Kurum aracılığıyla istihdam edebilecek.
- Çalışan sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin özlük hakları Kurum tarafından (işçi sayısı, tehlike sınıfı, işyerinin özellikleri, çalışma süresi vb) karşılanacak.
- Kurumun gelirleri:
  - İşveren ödemeleri
  - Genel bütçe

Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Konseyi

Ulusal düzeyde sosyal tarafların, akademinin, meslek örgütlerinin, demokratik kitle örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının

iş birliğini sağlamak üzere;

temel olarak çalışan sağlığı ve güvenliği konularına odaklanan ‘Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Konseyi’

adıyla özerk bir kurul oluşturulacak.

Mevzuat: Belirsizlikler giderilecek

- 6331 sayılı Kanunun bazı işyerlerinde işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı yetkilerini işverene vermesi ya da işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının konum ve yetkilerini tam olarak tanımlamaması gibi sorunlar ve belirsizlikler
- Çalışan sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri arasındaki çelişki ve karmaşa oluşturacak hususlar ve yasal eksiklikler
  - 5510 sayılı yasa ile 6331 sayılı yasa arasındaki belirsizlikler
  - sosyal güvenlik düzenlemeleri
  - afet ve acil yardım düzenlemeleri
  - sivil savunma düzenlemeleri
  - çevre şehircilik düzenlemeleri
  - sağlık düzenlemeleri
  - bütçe ve ilgili kamu maliyesi düzenlemeleri
  - devlet memurlarına ilişkin düzenlemeler
  - iş hukuku düzenlemeleri

Mevzuat: Yeni düzenlemeler

- Meslek hastalığı tanısı ile meslek hastalığı tanısı konulması durumunda her zaman bir tazminat ödenmesi zorunluluğu birbirinden ayrılacak
- Meslek hastalıkları tanı koyma süreçleri Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğunda olacak
- 'işle ilgili hastalık' kavramı tanımlanacak
- Çalışan sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin yetkinliğini sağlayacak ve mesleki donanımlarını artıracak eğitim modelleri geliştirilecek

teşekkürler

Mevzuat: Yeni düzenlemeler

- Temel eğitim, yenileme eğitimi, sektöre özel ileri eğitimler vb. eğitim programları üniversiteler, Sağlık Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ve meslek örgütleri ve sendikalar ile iş birliği içerisinde yürütülecek, belirli aralıklarla meslek içi sürekli eğitime katılım zorunlu tutulacak
- Çalışan sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin çalıştırılma sürelerini tehlike sınıflamalarına uygun olarak gözden geçirilecek
- Tehlike sınıfları da dikkate alınarak, belli sayı ve üzerinde çalışanı olan işyerlerinde 'Çalışan Sağlığı Birimi' kurulması zorunlu tutulacak, belirlenen sayının altında çalışanı olan işyerlerinin birim kurmaksızın kamudan çalışan sağlığı ve güvenliği hizmetlerini alabilmeleri sağlanacak

Mevzuat: Yeni düzenlemeler

- Çalışan sağlığı ve güvenliği alanının çok disiplinli bir çalışma alanı olma özelliği (İş psikolojisi, iş hijyeni, işçi beslenmesi, ergonomi vb.) mevzuatta tanımlanacak
- Çalışan sağlığı ve güvenliği alanına özgü performans ölçütleri belirlenecek, bu ölçütler doğrultusunda izleme, değerlendirme ve denetleme mekanizmaları kurulacak, bu amaca uygun yeter sayıda müfettiş vb. personel istihdam edilecek
- ÇASGEM ve İSGÜM gibi kamu kurumlarının yanı sıra iş ve sağlık ilişkisi bağlamında bilgi üretecek, veri işleyecek ve bunları paylaşacak yeni enstitüler kurulacak; var olanlar günümüzün ihtiyaçlarını karşılamak üzere bilimsel bilgiler doğrultusunda yeniden düzenlenecek